

Nr 28.

Ankom till riksdagens kansli den 26 april 1945 kl. 2 em.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående utredning om rätt till pension för vissa frånskilda hustrur.

I en inom andra kammaren under nr 292 väckt motion, vilken hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hemställer herr *Witzell*, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att den i anledning av riksdagens skrivelse nr 211, dagtecknad den 29 april 1944, ifrågasatta utredningen även måtte få omfatta i motionen berörda kategori av frånskilda hustrur, samt att i utredningen måtte tagas hänsyn till den omständigheten, att, om pension icke kan beredas dessa, desamma genom statens försorg måtte beviljas skäligt understöd.

Till stöd för det väckta förslaget har i *motionen* anförts följande:

»Med anledning av motion nr 69 i andra kammaren, väckt vid 1944 års riksdag, beslöt riksdagen i skrivelse till Konungen anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning i fråga om ändring av gällande bestämmelser beträffande frånskild makes familjepensionsrätt samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Riksdagens skrivelse är dagtecknad den 29 april 1944.

Under tiden som denna utredning pågår gå emellertid åtskilliga frånskilda hustrur omkring i landet utan förhoppning att ens om utredningen skulle leda till positivt resultat komma i åtnjutande av någon som helst förbättring i sin ekonomiska belägenhet. I många fall torde de för närvarande och för framtiden för sin försörjning bli hänvisade till fattigvården på grund av tidigare bristfälligheter i lagstiftningen. I 1936 års allmänna familjepensionsreglementet för kronans befattningshavare liksom i det nya familjepensionsreglementet av den 30 december 1941 och i 1942 års familjepensionsreglemente för arbetare, vilka reglementen avse flertalet av statens befattningshavare, tillerkännes frånskild make under vissa förutsättningar rätt till familjepension. Denna rätt grundar sig på domstolens prövning.

I den av riksdagen begärda utredningen har hemställts, att bestämmelserna i 1941 års allmänna pensionsreglemente och i 1942 års familjepensionsreglemente för arbetare angående reglerna för familjepensionens fördelning mellan frånskild make och efterlevande make måtte bli föremål för Kungl. Maj:ts förnyade övervägande.

I samband därmed har riksdagen också hemställt, att det bör undersökas, om jämkning påkallas i föreskrifterna beträffande familjepensionens fördelning med hänsyn till pensionsberättigade barn.

I motionen påpekades särskilt det förhållandet, att för befattningshavare, som erhålla pension från statens pensionsanstalt, däribland den stora grup-

pen lärare vid folk- och fortsättningsskolor, icke finnes några bestämmelser om familjepensionsrätt för fränskild make.

Även om denna sålunda av riksdagen begärda utredning i sinom tid skulle komma att leda till åsyftat resultat, vilket skulle innebära en förbättring av nu gällande bestämmelser, så återstår en kategori av fränskilda hustrur till åsyftade befattningshavare, vilka under åratals dragit sig fram utan någon som helst erkänsla i form av änke- eller familjepension.

Den kategori, som åsyftas, utgöres av fränskilda hustrur, vilka genom skilsmässa före ovan omförmälda lagändring icke kommit i åtnjutande av förmånen att få sin pensionsrätt prövad av domstol.»

Över förevarande motion har utskottet i vederbörlig ordning införskaffat utlåtande från *statskontoret*, som anföret:

I utlåtande till Kungl. Maj:t den 20 februari 1945 över en framställning om pension åt professorn vid tekniska högskolan E. G. Asplunds fränskilda hustru Gerda Augusta Elisabeth Asplund, f. Sellman, har statskontoret upp-tagit frågan om beredande av pension åt den kategori fränskilda hustrur, som torde avses i förenämnda motion. Statskontoret har därvid erinrat, att fullmäktige för civilstatens änke- och pupillkassa med hänsyn till förelig-gande omständigheter av ömmande art i vissa fall beviljat efterlevande frän-skild maka, vars avlidne fränskilde man varit delägare i kassan, pension till enahanda belopp, som skulle ha tillkommit henne därest äktenskapet varit bestående vid mannens död. Ämbetsverket framhöll vidare att efter stats-verkets övertagande av änke- och pupillkassan riksdagen hade i ett antal fall tillierkänt fränskild hustru pension enligt angivna av kassafullmäktige tillämpade grunder. Enligt statskontorets mening kunde ifrågasättas om icke beslutanderätten i dessa frågor borde läggas i Kungl. Maj:ts hand. Ämbets-verket visade på att i de fall, där pension åt fränskild maka kunde tänkas ifrågakomma, understödsbehovet i regel vore trängande. Tillkomme avgö-randet Kungl. Maj:t, möjliggjordes därigenom en snar behandling av ansök-ningarna. För en sådan omläggning talade ock i viss mån den omständig-heten, att därigenom kunde undvikas, att större offentlighet gäves åt veder-börande pensionsökandes levnadsomständigheter. Statskontoret ville därför för sin del förorda, att understödsverksamheten på förevarande område över-lätes på Kungl. Maj:t.

Rörande riktlinjerna för en sålunda av Kungl. Maj:t omhänderthavd un-derstödsverksamhet framhöll statskontoret, att de i stort sett borde ankny-tas till den praxis, som under senare år utbildat sig vid förevarande ären-dens behandling. Understöd borde alltså kunna komma ifråga endast i så-dana fall, där möjlighet för den fränskilda maken att erhålla pensionsrätt författningsenligt icke stått till buds. Tillräckliga skäl att begränsa Kungl. Maj:ts befogenhet att medgiva understöd till enbart sådana fall, där man-nen ägt familjepensionsrätt enligt reglementet för civilstatens änke- och pu-pillkassa, förefunnos enligt statskontorets mening icke. Såsom obetingad förutsättning för att understöd skulle komma ifråga borde gälla, att veder-börande fränskilda hustru i skillnadsdomen eller genom avtal varit berätti-gad till underhållsbidrag av andra maken. Ytterligare förutsättning för un-derstöd borde vara, att pension efter den avlidne icke uppbyres av efter-levande hustru. Vidare borde krav uppställas på att äktenskapet icke varit av alltför kort varaktighet. Såsom minimigräns syntes böra gälla 5 år. Den omständigheten att äktenskapet varat kortare tid borde dock icke utgöra

hinder för understöd för det fall att oförsörjda barn, om vilka den frånskilda hustrun hade vårdnaden, funnos i äktenskapet.

Statskontoret framhöll vidare, att understöd till frånskild hustru syntes i sådana fall, där annan familjepensionsberättigad icke funnes, böra medgivas med samma belopp, som skulle hava tillkommit vederbörande, därest äktenskapet varit bestående vid mannens död. För den händelse pensionsberättigade barn funnos efter den avlidne, borde understödet åt den frånskilda hustrun självfallet icke få inverka försämrande på barnens pensionsrätt. Utginge pension efter den avlidne till barn i äktenskapet mellan honom och hans frånskilda hustru, borde pensionen åt den senare icke bestämmas högre än som motsvarade skillnaden mellan å ena sidan det belopp, som skulle tillkommit henne och barnet gemensamt om båda författningsenligt ägt uppbära pension, samt å andra sidan det pensionsbelopp, som utginge till barnet. Efterlämnade den avlidne pensionsberättigade barn i annat gifte syntes i analogi med bestämmelserna i 9 § 3 mom. allmänna familjepensionsreglementet pensionen åt den frånskilda hustrun böra begränsas att motsvara högst 40 procent av familjepensionstalet eller motsvarande grundbelopp av familjepensionen. Understödet borde upphöra om vederbörande pensionär trädde i nytt gifte. Här avsedda understöd borde bestridas från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m.

Såsom i motionen erinras, anhöll 1944 års riksdag i skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning av vissa spörsmål beträffande pensionsrätten för frånskild make till statlig anställningshavare. Denna utredning avsåg närmast en eventuell revision av de i gällande familjepensionsreglementen intagna reglerna för familjepensions fördelning i sådana fall, då avliden befattningshavare efterlämnat såväl frånskild make som efterlevande make. Den nu väckta motionen åsyftar, att pension eller understöd skulle genom statens försorg beredas frånskilda hustrur till statliga anställningshavare, på vilka de statliga familjepensionsreglementena icke varit tillämpliga. Det rör sig här alltså om skilsmäsofall, som inträffat före ikraftträdandet av dessa reglementen. Utskottet.

Statskontoret har, såsom framgår av ovan intagna handlingar, nyligen upptagit frågan om beredande av pension åt den kategori frånskilda hustrur, som avses i motionen. Ämbetsverket har ifrågasatt, att riksdagen skulle överlämna åt Kungl. Maj:t att härvidlag handhava en understödsverksamhet efter vissa riktlinjer, nära anslutande sig till hittills utbildad praxis.

I en till innevarande riksdag avlåten proposition nr 193 angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl. har föredragande statsrådet under punkten 3 framlagt förslag om pension åt avlidne professorn E. G. Asplunds frånskilda hustru och därvid upptagit statskontorets förevarande förslag till omprövning. Statsrådet har anfört, att då antalet uppkommande fall av nu föreliggande slag jämväl i fortsättningen syntes bliva jämförelsevis ringa, tillräcklig anledning knappast föreläge att överflytta beslutanderätten i dylika frågor till Kungl. Maj:t. Med avseende å de av statskontoret förordade riktlinjerna för beviljande

av understöd åt här avsedda frånskilda hustrur framgår av propositionen, att dessa riktlinjer vunnit beaktande vid prövningen av de framställningar, som upptagits i propositionen.

Med hänsyn till vad föredragande statsrådet sålunda anfört, anser utskottet skäl icke föreligga, att Kungl. Maj:t bemyndigas att efter vissa grunder besluta i fråga om pension till här avsedda frånskilda hustrur till statliga anställningshavare. Framställningar om pension i dylika fall synas alltjämt böra prövas i samma ordning som hittills och sålunda underställas riksdagen. Enligt utskottets mening bör statens understödsverksamhet på förevarande område i fortsättningen anknytas till den praxis, som under de senare åren utbildat sig. Vid sådant förhållande finner utskottet icke anledning tillstyrka riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en utredning i motionens syfte.

Utskottet hemställer alltså,

att förevarande motion II: 292 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 26 april 1945.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit
från första kammaren: herrar *Sandström, Sundvik, Friggeråker, Leander, Lindblom, Löfgren* och *Fahlander*;

från andra kammaren: herrar *Svedman, Paulsen**, *Eriksson i Sandby**, *Johnsson i Kastanjegården, Sundberg, von Seth**, *Persson i Norrby* och fru *Humla**.

---

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.